

Konsultat kombëtare me shoqatat e viktimave mbi KOMRA

Beograd, Serbi
15 korrik 2008.

Konsultat kombëtare me shoqatat e viktimave i organizoi Fondi për të Drejtën Humanitare (Serbi). Këto konsulta kanë qenë tubimi i parë përgatitor me shoqatat e viktimave në Beograd, kur pjesëmarrësve u është prezantuar Deklarata mbi themelimin e koalicionit rajonal për zbardhjen e fakteve mbi krimet e luftës (KOMRA), e cila do ti udhëheq në të ardhmen procesin e konsultave. Është shfaqur video regjistrimi nga konsultat rajonale në Podgoricë më 9 maj 2008, në të cilat është zyrtarizuar nisma për themelimin e KOMRA. Në tubim kanë marrë pjesë 16 përfaqësues të shoqatave të viktimave dhe 5 vëzhgues, kurse fjalën e hyrjes e kishin Nataša Kandić (Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi) dhe Lidija Škaro (Komisioni ndërkombëtarë për personat e zhdukur, BH).

Përkrahet nisma për formimin e Komisionit Rajonal dhe është vlerësuar që ajo do të jetë ndihmesë më e madhe për viktimat.

Përshëndes nismën për themelimin e Komisionit Rajonal. Dëshiroj që të themelohet sa më parë dhe që të filloi me punët, që të kryhen gjërat konkrete dhe kjo në afatet sa më të shkurta. (Olgica Božanić, Shoqata e familjeve të personave të kidnapuara dhe të zhdukura në Kosovë, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008)

Përkrah në tërësi aksionet e këtij Komisioni që në hapësirat e ish RFSJ më në fund të kuptohet e vërteta mbi të gjitha viktimat pa marrë parasysh besimin apo kombin. Unë garantoj me jetën time që shumë veta në Serbi do ta kritikojnë këtë ide, ose këtë nismë, por kur ne e mbështesim atë Komision, nuk do të ketë nevojë që askush në Serbi të ngritë zërin sepse askush nuk është humbës pos familjeve tona. Garantoj se ne do të mbledhim në territoret e Serbisë dhe të malit të Zi 400.000 nënshkrime për këtë Komision. (Simo Spasić, Shoqata e familjeve të personave të kidnapuara dhe të zhdukura në Kosovë dhe Metohi, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008)

Unë mu në këtë angazhimin të sotëm për themelimin e Komisionit rajonal, shoh një lloj të komunikimit më të qëndrueshëm, lidhjen e shoqatave të viktimave nga ish Jugosllavia, dhe më duket se në praktikë kjo lidhje rajonale, kërkimi i përbashkët i të zhdukurve, po tregohet si nevojë. Asnjë konsultim tjetër, asnjë tubim tjetër, pa marrë parasysh a bëhet fjalë për gazetarët, organizatat për të drejtat e njeriut, të rinjtë, artistët, apo shkrimtarët, nuk ka qenë kaq i qartë dhe me kaq shumë përkrahje për zbardhjen e fakteve ,mbi krimet e luftës dhe sqarimin e fatit të personave të zhdukur, sikur që kanë qenë konsultat me shoqatat e viktimave dhe viktimat. (Nataša Kandić, Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008)

Të gjithë njëzëri e përkrahëm krijimin e këtij Komisioni Rajonal, dhe gjithë atë çka do të bëhet në zbardhjen e krimeve, në nxjerrjen e kriminelëve para gjyqit të drejtësisë, të gjitha këto neve familjarëve të viktimave na konvenojnë dhe jemi përkrahës të gjithë kësaj. (Milorad Trifunović,

Shoqata e familjeve të personave të kidnapuara dhe të zhdukura në Kosovë, Serbi – Zyra në Mitrovicën Veriore, Kosovë, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Konsideroj se vetëm ky Komisioni Rajonal mund të vijë deri te numri i madh i dokumenteve për të cilët ne këtu sot flasim shumë dhe i kërkojmë, por nuk mund të vijmë deri te ato informata dhe te ky dokumentacion. (Negovan Mavrić, Shoqata e familjeve të personave të kidnapuara dhe të zhdukura në Kosovë dhe Metohi, Serbi, Zyra në Hoçë të Madhe, Kosovë, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Duhet të përgatiten mekanizmat për ndikim në qeveritë në rajon që të pranohet themelimi i Komisionit. Duhet të definohet edhe se çfarë do të jetë raporti i Komisionit me institucionet.

Mendoj se kjo është nismë shumë e mirë dhe mendoj se kjo qasje rajonale mund të sjell rezultate, por duhet të jemi të vetëdijshëm për kohën në të cilën jetojmë dhe po kështu të jemi të vetëdijshëm që te shumë qeveri në rajon edhe më tej interesat kombëtare mbi sundimin e ligjit. Unë nuk e di se çfarë parashihni rreth problemeve me të cilët do të ballafaqohemi në të ardhmen, dhe se po kështu duhet të përgatiten paraprakisht edhe mekanizmat në çfarë mënyre do të ndikojmë në qeveritë të cilat thjesht nuk do ta pranojnë Komisionin si një organizatë që- këtu është vërtet për të zgjidhur, përkatësisht për të zbardhur faktet. (Srđan Popović, Fraktal, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008)

Ne kemi në këtë hapësirë mjaft sende të pazgjidhura, dhe ato nuk janë zgjidhur ngase edhe sot e gjithë ditën nuk ekziston vullneti politik dhe pikëmbështetja jonë duhet të jetë mu në këtë drejtim të respektimit të të gjitha nismave pozitive. (...) Pse shkon ngadalë? Për shkak të mosekzistimit të vullnetit politik dhe për shkak të ndikimi të madh të Qeverisë. Andaj edhe shtrohet pyetja (...) si do të ndërtohet raporti me këtë komision të ri, sigurisht se me te duhet të bashkëpunojë ngushtë, si dhe me të gjitha institucionet që kanë në disponim shënime të caktuara... (Čedomir Marić, Shoqata e familjeve të të vrarëve dhe të zhdukurve në Krajninën e Kroacisë, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Kriteret për anëtarët e Komisionit duhet të definohen qartë. Anëtarë duhet të janë njerëz të guximshëm, të aftë që të kundërvihen të gjithë atyre që do të tentojnë të bëjnë obstrukcion punës së tij.

Është shumë me rëndësi që të definohen kriteret për njerëzit që do të punojnë në vetë Komisionin, se a do të janë juristë apo njerëz që kanë përvojë në punën e deritanishme me asociacionet e të kidnapuarve dhe të vrarëve. (Srđan Popović, Fraktal, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Këtu [në komision] duhet të janë njerëz të fuqishëm, që në zbardhjen e të drejtës për ne që jemi viktimat të krimit, do ta kenë guximin t'i kundërvihen të gjithë atyre forcave dhe të arrijnë deri te arkivat, arkivat e tyre (...) Ushtarët kanë xhiruar, komandantët e tyre, nuk di kush, me video kamera, me foto aparate, ata i kanë arkivat komplete për të gjithë njerëzit që janë gjetur të vdekur atje poshtë. Dhe garantoj që ata këto arkiva i kanë në vendet e tyre, sepse i kanë marrë andej dhe çka bëjnë tash dhe çka do të bëjnë më vonë me to, vetëm ata dinë. (Milorad Tri-

funović, Shoqata e familjeve të personave të kidnapuara dhe të zhdukura në Kosovë, Serbi, Zyra në Mitrovicën veriore, Kosovë, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Duhet sa më parë të fillohet me zgjidhjen e problemit të personave të zhdukur, sepse dëshmitarët dhe anëtarët e familjeve të të rrëmbyerve ngadalë po vdesin

Duhet sa më parë të fillohet me zgjidhjen e problemit të personave të zhdukur. Të gjithë kemi fituar përshtypjen se ky problem i yni disi po zgjatet pa kufij dhe shumicës sikur i konvenon që kjo të zgjasë sa më shumë. E dini, njerëzit vdesin, ne po plakemi, është e pamundur që në mileniumin e tretë ku problem i yni të zgjidhet në afate të shkurta.

(Olgica Božanić, Shoqata e familjeve të personave të kidnapuara dhe të zhdukura në Kosovë dhe Metohi, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Janë shfaqur qëndrime të kundërta nëse Komisioni Rajonal duhet të bashkëpunoj me pjesëmarrësit e luftës.

Rreth punës së këtij Komisioni nuk duhet të janë të kyçur veteranët, sepse kjo do të kishte jehonë të keqe ndër familjet. Unë e di se ju thatë se ata të gjithë nuk kanë bërë krime. Pa gjykimin nuk ka prova se a ka bërë apo jo dikush krime. (...) e them me përgjegjësi se ky Komision nuk mund të jetësohet, nuk mund t'i mbledh ato nënshkrime, sidomos në Serbi dhe në Mal të Zi, nëse nuk eliminohen veteranët e luftës.

(Simo Spasić, Shoqata e familjeve të personave të kidnapuara dhe të zhdukura në Kosovë, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Ndër ta ka njerëz që me natë të tëra nuk kanë fjetur dhe i ka munduar ankthi për atë që kanë qenë të detyruar ta bëjnë me dhunë, që të marrin pjesë në krimet e luftës. Jo me vullnetin e tyre por me forcë dhe detyrimin e shtetit dhe sistemit juridik, kështu që unë i kuptoj emocionet, por logjika e gjërave thotë se ne nuk duhet të mbetemi pa shënime të vlefshme nga njerëzit që drejtpërsëdrejti kanë marrë pjesë në djegien e shtëpive ku kanë qenë të ngujuara qindra viktima të pafajshme. (Dragan Sekulović, Qendra për komunikime Drejtësia Shoqata e të shpërngulurve dhe të dëbuarve nga Kroacia, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Duke i zbardhur faktet Komisioni do të ndihmojë që të mbrohet brezi i ri duke ua hequr brengën për të kaluarën.

Në atë luftë, duke e shkaktuar atë, ata na morën jetët tona. Por jo këtyre të rinjve. dhe ne duke zbuluar kush e filloi luftën, dhe kush na mori jetët, kush na vrau bijtë tanë, nënat dhe të tjerët, ne duhet të bëjmë çmos që nga kjo t'i mbrojmë këta të rinj që vërtet nuk duhet të janë të ngarkuar me këto. (Dragan Pjevač, Shoqata e familjeve të personave të vrarë dhe të zhdukur në Krajlinën e Kroacisë, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Patjetër duhet të krijohet një ekip për marrëdhënie me opinionin, me qëllim që në opinion të depërtojë e vërteta mbi viktimat. Zbulimet e Komisionit mund të prezantohen në komitetin e caktuar të kuvend.

E theksoj posaçërisht, se duhet të organizohet seksioni për marrëdhënie me opinionin, me një ekip të fuqishëm dhe kreativë që sipas kalendarit të ngjarjeve do të publikojë të vërtetën për viktimat dhe autorët e krimeve. Ju lutem... mua më duket se ne këtu flasim me vetveten. Opinioni duhet të jetë çdo herë i informuar për këtë çka po bëjmë dhe të prezantoj të paktën një storie nga këtu. Dhe gjëja vijuese është, nuk e di, ju lutem le ta në shpjegojnë këtë juristët, a duhet që të gjitha këto të prezantohen pra një komisioni të kuvendit. (Žanka Stojanović, Prindërit në të zezë, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Komisioni duhet të krijojë ekipin për gjetjen e dëshmitarëve.

Duhet të krijohet komisioni për gjetjen e dëshmitarëve. Ata duan të flasin. Ta dini, kur të takoheni me shumicën e tyre, unë kam pas rastin me dy çuna nga Kraleva, që më kanë treguar çka kanë përjetuar dhe se edhe sot nuk flenë qetë sepse kanë qenë atje ku nuk është dashur të ishin. (Žanka Stojanović, Prindërit në të zeza, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Pajtim mes kombeve në rajon nuk mund të ketë përderisa të gjitha viktimat nuk e gjejnë satisfaksionin e drejtësisë.

Përgjegjësit sipas linjës komanduese, dhe autorët e drejtpërdrejtë të krimeve te luftës do të gjykohen para Tribunalit ndërkombëtar penal, përkatësisht Tribunalit të Hagës, si dhe para gjykatësve ndërkombëtarë në Kosovë, para gjykatës së Bosnje Hercegovinës, para gjykatave kombëtare në Serbi, Kroaci dhe Mal të Zi. (...) Për dallim nga viktimat kroate, boshnjake dhe shqiptar, që e kanë pak më lehtë sepse të gjithë ata të kombësisë serbe, të cilët familjet i kanë konsideruar me të drejtë përgjegjës për krime sipas përgjegjësisë komanduese, duke filluar nga kapedanët e deri te gjeneralët, dhe përfshirë këtu edhe ish drejtuesit e shtetit, janë gjykuar në Hagë ose janë ende aty, e disa tashmë i ka mbuluar dheu. Po tani, e them këtë me përgjegjësi të plotë në emër të familjeve të viktimave serbe, rome, gorane, turke dhe shqiptare që ne i kemi në evidencat e shoqatës sonë, askujt nuk mund ti shkojë as mendja për pajtim, ose për ndonjë falje, siç thuhet, apo për ndonjë bashkëjetesë, përderisa familjet e viktimave [e këtyre kombësive, serbe etj] nuk do të trajtohen në mënyrën e njëjtë. (Simo Spasić, Shoqata e familjeve të të kidnapuarve dhe të vranëve në Kosovë, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Shoqatat e viktimave mund të ndihmojnë shumë në punën e Komisionit duke mbledhur informata dhe dëshmi për krimet. Ato duhet të ndihmohen në këtë me pajisje dhe trajnime.

Pasi që ne si shoqatë kemi shumë dokumente, por nuk jemi gjithaq të aftësuar, ndoshta dikush mund t'i ndihmojë shoqatave që informatat e mbledhura të janë sa më cilësore. Që të jemi të ushtruar, si të them, ashtu që ato të dhëna që disponojmë të pranohen nga gjykatat, të bëhen dokumente valide dhe cilësore, të kemi dobi nga ato. Do të thotë, shoqatat më mirë do të ndihmonin Komisionin, që gjërat të jetësohen, sepse e kemi problemin e vdekjeve, dhe që shume familje i përsërisin gjithnjë të njëjtat tregime, derisa më se kanë as fuqinë që ta bëjnë këtë. Dhe

nëse një herë e bëjnë këtë, atëherë pse kjo nuk dokumentohet dhe regjistrohet, sepse vetëm kështu e dimë se do të mbeten si dëshmi të përhershme.

(Dragana Đukić, Shoqata e personave të vrarë dhe të zhdukur nga Krajina e Kroacisë, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008)

Është folur për njerëzit që tani janë në liri, ata që kanë bërë krime të luftës dhe nuk janë dënuar në masën a mjaftueshme, të paktën ashtu është përshtypja. Proceset gjyqësore edhe do të kryhen nëse ne çojmë duart nga to. Fuqia më e madhe e kësaj ndërmarrjeje qëndron mu në organizatat tuaja, që ju i përfaqësoni. Ju jeni ata që mund ta kryeni këtë proces deri në fund. (Aleksandar Stojanović, Qendra për zhvillimin e shoqërisë civile, Kosovë, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008)

Duhet të definohet qartë me të cilat krime do të merret Komisioni.

A janë krime kidnapimet, vrasjet, nxjerrja e organeve, për këto s'ka asnjë dyshim; por a janë krime të luftës edhe mohimi i të drejtës për shtëpi, të drejtës për liri të lëvizjes, abrogimi i të drejtave statutores, i së drejtës në pronësi private që duhet të jetë e pakontestueshme. Unë do të sugjeroja që sa më mirë që është e mundshme t'i kristalizojmë këto, të shohim në cilin vëllim, me të cilat cilësi të krimeve të luftës mund të merremi, përkatësisht në çka duhet të përqendrohemi, ose të fokusohemi më shumë. (Dragan Sekulović, Qendra për komunikim Drejtësia – Shoqata e të shpërngulurve dhe të dëbuarve nga Kroacia, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Komisioni duhet të promovohet në opinion sa më parë që është e mundshme. Të kërkohet përkrahja e bashkësisë ndërkombëtare për themelimin e tij.

Me Komisionin [prezantimin publik] të shkohet menjëherë. Duhet t'i shtrojmë rrugën, të arrijmë deri te ai, duhet ta përgatisim opinionin që të thotë «Po, na duhet Komisioni». Nuk mund të dalim tash sepse na duhet përkrahja e qeverive, duhet me vendosmëri dhe bindje të shkojmë nga njëra te tjetra. (Dragan Pjevač, Shoqata e familjeve të personave të vrarë dhe të zhdukur në Krajinën e Kroacisë, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Pra, Komisioni duhet të formohet sa më parë, duhet ta ketë përkrahjen e Bashkimit Evropian dhe të Parlamentit Evropian, si dhe të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara. Nëse nuk i ka këto Komisioni nuk do të ketë kurrfarë ndikimi, nuk do të ketë fuqi që të punojë. (Milorad Trifunović, Shoqata e personave të kidnapuar dhe të zhdukur në Kosovë, Serbi – Zyra në Mitrovicë, Kosovë, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).

Duhet të përgatitet filmi dokumentar për të gjithë viktimat në rajon.

Propozoj që të përgatitet një film dokumentar që do të bashkonte të gjitha viktimat në rajon, që nga një përfaqësues i familjeve të viktimave të flet, dhe kjo të ilustruhet me video xhirimet nga terreni, nga vendngjarjet për të cilat flitet. Ky dokumentar të shfaqet në të gjitha televizionet

kështu që opinioni të njoftohet se cili është qëllimi ynë. (Olgica Božanić, Shoqata e personave të kidnapuar dhe të zhdukur në Kosovë dhe Metohi, Serbi, Konsulta kombëtare me shoqatat e viktimave dhe viktimat, Beograd, Serbi, më 15 korrik 2008).